

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

สำหรับการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืนและมั่นคงนั้น แนวทางตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางสำคัญที่จะต้องดำเนินการส่งเสริมให้บังเกิดผลจริง ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (2550-2554) และการพัฒนาในระยะยาวของประเทศ รวมถึงเป้าหมายแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goal – MDGs) ซึ่งเป็นเป้าหมายสากลที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคนอย่างรอบด้าน โดยเฉพาะเรื่องพื้นฐานที่มีความจำเป็นในการดำรงชีวิต พร้อมทั้งเรียกร้องให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเท่าเทียม จึงมีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศไทย ซึ่งยังคงยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและยึดกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมาย “สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน” โดยให้ความสำคัญในการสร้างสมดุลการพัฒนาให้เกิดขึ้นในทุกมิติ ควบคู่ไปกับการนำทุนที่มีอยู่แล้วมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อเป็นรากฐานการพัฒนา พร้อมทั้งต้องส่งเสริมความเข้มแข็งในการแข่งขันและเสริมสร้างชุมชน กลุ่มผู้ผลิตและวิสาหกิจชุมชนให้มีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจที่วางอยู่บนฐานรากเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และระบบนิเวศน์ชุมชน บนฐานทุน 4 ประการ คือ ทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และทุนทางกายภาพ โดยเน้นการพึ่งตนเองเป็นหลัก ซึ่งกลุ่มผู้ผลิตและวิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบการที่เน้นวิถีคิดและกระบวนการเรียนรู้ มีความพอเพียงและสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วนในสังคม โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และพัฒนากลุ่มและชุมชนให้มีความเข้มแข็ง โดยกลุ่มและชุมชนจะเป็นผู้กำหนดแนวทางการพัฒนาของตนเอง โดยมีเจ้าหน้าที่คอยสนับสนุน อำนวยความสะดวก ประสานงาน สร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับกลุ่มและชุมชน เพื่อมุ่งพัฒนาให้สามารถวิเคราะห์วางแผนบริหารจัดการ และสามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงกับความต้องการของตนเองได้ (กรมการพัฒนาชุมชน, 2545: 7) นอกจากนี้ความสามารถในการบริหารจัดการธุรกิจของกลุ่มผู้ผลิตและวิสาหกิจชุมชนยังเป็นเครื่องบ่งบอกอีกประการหนึ่งของความสามารถในการพึ่งตนเองในการประกอบการ

สำหรับโครงการผลิตน้ำดื่มเพื่อจำหน่ายของโรงเรียนบ้านจำป่าหวาย ตำบลจำป่าหวาย อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เป็นโครงการฯ อีกแห่งหนึ่งที่พึงริเริ่มดำเนินการหาแนวทางในการรวบรวมและก่อตั้งในช่วงต้นปี พ.ศ. 2554 ซึ่งทางโรงเรียนคาดหวังให้เกิดการรวมกลุ่มในรูปแบบวิสาหกิจ

ชุมชนโดยความร่วมมือกันระหว่างคณะครูโรงเรียนบ้านจำป่าหวาย และสมาชิกของชุมชนบ้านสันกลาง หมู่ที่ 8 ตำบลจำป่าหวาย โดยมีผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการของหมู่บ้านให้การสนับสนุนและร่วมกันขับเคลื่อนในการก่อตั้งกลุ่ม ซึ่งโครงการดังกล่าวฯ มีจุดมุ่งหมายสำคัญของการรวมกลุ่มเพื่อการผลิตน้ำดื่มบริโภคภายในโรงเรียนโดยต้องการให้บริการฟรีแก่นักเรียนและคณะครูของโรงเรียนบ้านจำป่าหวาย พร้อมทั้งจำหน่ายภายในและนอกชุมชนบ้านสันกลาง โดยในระยะเริ่มแรกจะจำหน่ายให้กับสมาชิกเฉพาะภายในชุมชนบ้านสันกลางซึ่งโรงเรียนบ้านจำป่าหวายมีบริเวณพื้นที่ตั้งอยู่ในชุมชนดังกล่าวฯ จะมุ่งเน้นให้สมาชิกของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้งการเป็นสมาชิกของกลุ่มฯ ในฐานะผู้ถือหุ้นและเป็นลูกค้าที่สามารถซื้อน้ำเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนได้ในราคาสมาชิกซึ่งจะกำหนดราคาขายถูกกว่าท้องตลาดสำหรับเหตุผลสำคัญของโครงการฯ คือที่ผ่านมาจากทางโรงเรียนบ้านจำป่าหวายมีปัญหาในเรื่องขาดน้ำบริโภคให้กับนักเรียนและคณะครู รวมทั้งสมาชิกบางส่วน of ชุมชนบ้านสันกลางจำเป็นต้องซื้อน้ำดื่มจากบริษัทเอกชนที่นำเข้ามาจำหน่ายภายในชุมชนในราคาที่แพง ส่วนสมาชิกที่เหลือซึ่งเป็นส่วนใหญ่ของชุมชนบ้านสันกลาง ต้องตักน้ำจากบ่อบาดาลภายในชุมชน เพื่อนำมาบริโภคในครัวเรือนเพราะมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวที่ต่ำมาก คือ 29,741 บาท/ปี หรือ 2.478 บาท/เดือน นับเป็นรายได้เฉลี่ยต่อหัวลำดับที่ 17 ของภาคเหนือ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สำนักงานสถิติจังหวัดพะเยา, 2554 : ออนไลน์) จึงไม่มีเงินพอสำหรับการซื้อน้ำบริโภคหรือน้ำดื่มให้กับสมาชิกในครัวเรือน จนกระทั่งรัฐบาลได้มีนโยบายให้ทางกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จัดหาและพัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานในการสนับสนุนให้แก่นักเรียนในโรงเรียนที่ขาดแคลนน้ำดื่มที่สะอาดทั่วประเทศได้มีน้ำดื่มที่สะอาดใช้อุปโภค-บริโภค และดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียนจึงมอบหมายให้กรมทรัพยากรน้ำบาดาล เป็นหน่วยงานจัดหาแหล่งน้ำดิบที่มีศักยภาพและคุณภาพดีเพื่อจัดทำระบบประปาบาดาลและระบบปรับปรุงคุณภาพน้ำดื่มให้ได้มาตรฐานน้ำดื่มขององค์การอนามัยโลกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของนักเรียน ครู บุคลากรของโรงเรียน และชุมชนใกล้เคียงให้มีน้ำดื่มสะอาดบริโภค ส่งเสริมให้มีพลามัยแข็งแรงสมบูรณ์และเป็นแหล่งเรียนรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำบาดาลโดยกรมทรัพยากร ยังมีการถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีตลอดจนการอบรมวิธีดูแลรักษา และการใช้งานที่ถูกต้องให้กับนักเรียนบุคลากรในโรงเรียนชุมชนเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมให้กับประชาชนรู้จักร่วมกันรักษาและอนุรักษ์น้ำบาดาลได้อย่างถูกต้อง โดยคาดหวังว่าในอนาคตโครงการนี้ จะมีการขยายผลสู่การดำเนินธุรกิจการผลิตน้ำดื่มสะอาดได้มาตรฐานในรูปแบบของสหกรณ์โรงเรียนหรือวิสาหกิจชุมชนได้อย่างดี (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2554 : ออนไลน์)

ซึ่งในปีงบประมาณ 2553 ที่ผ่านมากรมฯ ได้เข้ามาดำเนินการก่อสร้างระบบน้ำประปาบาดาลและระบบปรับปรุงคุณภาพน้ำดื่มให้กับโรงเรียนบ้านจำป่าหวาย และแล้วเสร็จเมื่อต้นปี 2554 ดังนั้นทางผู้อำนวยการ คณะครู และคณะกรรมการของโรงเรียนบ้านจำป่าหวาย ได้มีการประชุมและหา

แนวทางในการขยายผลสู่การดำเนินการจัดตั้งกลุ่มให้เป็นรูปธรรม เพื่อการผลิตน้ำดื่มสะอาดและให้ได้มาตรฐานในรูปแบบของสหกรณ์โรงเรียนหรือวิสาหกิจชุมชนซึ่งจากการประชุมดังกล่าว ได้ข้อสรุปร่วมกันว่าทางโรงเรียนควรหาแนวทางร่วมกับชุมชนบ้านสันกลางร่วมกันจัดตั้งกลุ่มเพื่อทำการผลิตน้ำดื่มให้กับนักเรียนและคณะครูบริโศภายในโรงเรียนได้ฟรี พร้อมทั้งทดลองจำหน่ายเฉพาะภายในชุมชนบ้านสันกลางในระยะเริ่มแรก และขยายการจัดจำหน่ายออกไปภายนอกชุมชนบ้านสันกลางในอนาคต โดยคาดหวังว่าจะนำรายได้บางส่วนจากการจำหน่ายน้ำดื่มมาเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดการและดูแลรักษาระบบน้ำดื่มของโรงเรียน โดยได้เริ่มทดลองดำเนินการโครงการฯ นำร่องตั้งแต่ช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. 2554 ที่ผ่านมา และจากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลเบื้องต้น พร้อมทั้งพูดคุยปรึกษาหารือกับรองผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านจำป่าหวาย ผู้รับผิดชอบโครงการดังกล่าว พบว่าโครงการฯ ยังประสบกับปัญหา และบุคลากรระดับบริหารของกลุ่มฯ ยังขาดความรู้ ความเข้าใจการจัดการกลุ่มฯ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งในเรื่องของการวางแผน การจัดองค์การ การดำเนินการ และการประเมินผลหรือควบคุมของกลุ่มฯ รวมถึงยังขาดเงินทุนสำหรับการจัดหาอุปกรณ์ที่ใช้เสริมในการผลิตน้ำดื่มที่สะอาด ขาดความรู้ทางด้านระบบบัญชี และขาดความรู้ทางด้านการตลาดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

ดังนั้นจึงเป็นมูลเหตุที่ทำให้ผู้วิจัยฯ สนใจที่จะเข้าไปศึกษา ช่วยหนุนเสริม เพื่อร่วมกับทางโรงเรียนบ้านจำป่าหวาย และชุมชนบ้านสันกลาง ทำการศึกษาหาแนวทางพัฒนาศักยภาพการจัดการให้กับกลุ่มผลิตน้ำดื่มโรงเรียนบ้านจำป่าหวาย ตำบลจำป่าหวาย อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เพื่อหาแนวทางพัฒนาให้กลุ่มฯ อยู่ในรูปแบบของการเป็นวิสาหกิจชุมชน พร้อมทั้งพัฒนาระบบการจัดการกลุ่มฯ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อส่งเสริมให้มีการประสานประโยชน์ ประสานการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดตั้งองค์การภายในโรงเรียนฯ ร่วมกับชุมชนฯ มีการดำเนินการจัดตั้งกองทุน และสามารถจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ให้มีน้ำดื่มที่สะอาดบริการฟรีให้กับนักเรียนและคณะครูของโรงเรียนฯ ได้อย่างยั่งยืน พร้อมทั้งจำหน่ายน้ำดื่มในราคาที่ถูกกว่าท้องตลาดให้กับสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดในชุมชนบ้านสันกลาง เพื่อเป็นการส่งเสริมให้สมาชิกของชุมชนฯ ได้มีโอกาสบริโภคและมีน้ำดื่มที่สะอาดในราคาที่ถูกกว่าในท้องตลาด ซึ่งจะสามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายในระดับครัวเรือนได้

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหาแนวทางพัฒนาศักยภาพการจัดการของกลุ่มผลิตน้ำดื่มโรงเรียนบ้านจำปาหวาย ตำบลจำปาหวาย อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาของกลุ่มผลิตน้ำดื่มโรงเรียนบ้านจำปาหวาย ตำบลจำปาหวาย อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

1.3 ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร

การวิจัยในครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

- 1) ประธาน คณะกรรมการบริหาร และสมาชิกผู้ถือหุ้นของกลุ่มผลิตน้ำดื่มโรงเรียนบ้านจำปาหวาย จำนวน 196 คน
 - 2) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มผลิตน้ำดื่มโรงเรียนบ้านจำปาหวาย ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านจำปาหวาย ผู้นำชุมชนบ้านสันกลาง กำนันตำบลจำปาหวาย ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจำปาหวาย และเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่างๆ ของรัฐฯ ที่เกี่ยวข้อง ของอำเภอเมือง จังหวัดพะเยา
 - 3) ผู้บริโภคหรือสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดของชุมชนบ้านสันกลาง จำนวน 215 ครัวเรือน
- ขอบเขตด้านพื้นที่
- โรงเรียนบ้านจำปาหวาย และชุมชนบ้านสันกลาง ตำบลจำปาหวาย อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้จะมุ่งศึกษาพัฒนาการและแนวทางในการจัดตั้งกลุ่ม ปัญหาและศักยภาพในการจัดการของกลุ่ม และร่วมหาแนวทางพัฒนาศักยภาพในการจัดการของกลุ่มโดยร่วมกันวิเคราะห์สภาพแวดล้อม(Environment Analysis) กำหนดกลยุทธ์(Stratgy Formulation)ให้สอดคล้องกับสภาพการณ์และอยู่ภายในกรอบของพันธกิจ (Mission) และมุ่งสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ (Objective) ของกลุ่ม โดยจะประกอบด้วยแผนหลักหรือแผนแม่บท(Master Plan) และกลยุทธ์ระดับหน้าที่ (Functional Stratgy) พร้อมทั้งหนุนเสริมการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (Stratgy Implementation) ตลอดจนทำการประเมินกลุ่มเพื่อชี้วัดความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงและร่วมกันวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาของกลุ่มผลิตน้ำดื่มโรงเรียนบ้านจำปาหวาย ตำบลจำปาหวาย อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

1.4 ประโยชน์ที่ได้รับ

1. โรงเรียนบ้านจำปาหวายและชุมชนบ้านสันกลาง ซึ่งเป็นชุมชนชนบทของไทย สามารถมีความรู้ความเข้าใจ มีความตระหนักและสามารถนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการกลุ่มผลิตน้ำดื่มโรงเรียนบ้านจำปาหวาย ได้อย่างเหมาะสม

2. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนและพัฒนาการเข้าถึงและการจัดการน้ำดื่มสะอาดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพึ่งพาตนเองอย่างเป็นระบบ และก่อให้เกิดแนวทางในการพัฒนาแบบบูรณาการ ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน คือ มนุษย์ สังคม ธรรมชาติ และเทคโนโลยีดำเนินไปด้วยดี ให้กับทางโรงเรียนบ้านจำปาหวาย และชุมชนบ้านสันกลาง

3. ก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ทางด้านการพัฒนาและการพึ่งพาตนเอง พร้อมทั้งสามารถรวมกลุ่มผลิตน้ำดื่มที่สะอาดซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของนักเรียน คณะครูโรงเรียนบ้านจำปาหวาย และสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดของชุมชนบ้านสันกลาง ได้อย่างยั่งยืน

4. ได้วิสาหกิจชุมชนสำหรับการผลิตและจำหน่ายน้ำดื่มที่มีการพัฒนาการจัดการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จนสามารถทำให้โรงเรียนและสมาชิกในชุมชนบ้านสันกลางฯ พึ่งพาตนเอง และพึ่งพากันภายในชุมชนได้ และสามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนและชุมชนอื่นๆ พร้อมทั้งกลุ่มอาชีพอื่นๆ ต่อไปได้

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

ศักยภาพการจัดการ (Management Potential) หมายถึง ความสามารถของกลุ่มผลิตน้ำดื่ม ในการจัดการองค์กร การตลาด การผลิต การเงินและการบัญชี รวมถึงสามารถใช้ทรัพยากรทั้งหลายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ขององค์กร

การพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy Development) หมายถึง การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผนการตัดสินใจและการกระทำ

การจัดการแบบมีส่วนร่วม (Participation Management) หมายถึง การที่บุคคลในองค์กรหรือต่างองค์กรได้ร่วมกันเพื่อจัดการงานให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ตั้งแต่การร่วมวางแผน วิเคราะห์ปัญหาการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มฯ และชุมชน ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) หมายถึง การพัฒนาที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

PAYAP UNIVERSITY